

J. M.
COETZEE
BARBARŲ
BELAUKIANT

NOBELIO LITERATŪROS PREMIJOS
LAUREATAS

baltos lankos

J. M. Coetzee

Barbarų belaukiant

romanas

Iš anglų kalbos vertė Violeta Tauragienė

baltos lankos

I

Niekada nebuvo matęs nieko panašaus: jam prieš akis kilpose iš vielos kabo du apskriti stikliukai. Negi jis aklas? Suprasčiau tai, jei jis norėtų paslėpti neregintą akis. Bet juk jis ne aklas. Stikliukai tamsūs ir iš išorės atrodo neperregimi, nors jis pro juos mato. Jis man paaiškina, kad tai naujas išradimas.

– Jie apsaugo akis nuo akinančios saulės, – sako. – Čia, dykumoje, jie smarkiai gelbsti. Nereikia nuolatos markstyti. Ir galvą mažiau skauda. Žiūrėkit. – Jis švelniai paliečia akių kampučius. – Jokių raukšlių. – Ir vėl nuleidžia tuos stikliukus. Tikra teisybė. Jo oda visai kaip jaunuolio. – Pas mus visi juos nešioja.

Mudu sėdim geriausioje smuklės salėje, tarp mūsų – plokščias butelis ir dubenėlis su riešutais. Neaptarinėjame, kodėl jis čia atsirado. Jo atvykimo čionai aplinkybės ypatingos, ir to pakanka. Verčiau renkamės kalbą apie medžioklę. Jis pasakoja, kaip neseniai buvo išjojęs į paskutinį žvėrių pjudymą šunimis ir buvo nudobti tūkstančiai elnių, šernų, lokių, tokia jų gausybė, kad kalnus skerdienos teko palikti pūti („O buvo gaila“). Aš jam pasakojau apie didžiulius žąsų ir ančių pulkus, kurie migruodami kasmet nutupia ant ežero, ir apie tai, kaip čiabuviai įvilioja juos į spąstus. Pasisiūlau naktį nuplukdyti jį čiabuvių valtimi pažvejoti.

– Tą reginį pamatyti būtina, – sakau, – žvejai uždega deglus ir muša būgnus virš vandens, varydami žuvis į tinklus.

Jis linksi galvą. Pasakoja, kaip lankėsi kitoje pasienio provincijoje, kur žmonės valgo kai kurias gyvačių rūšis ir laiko jas skanėstu, ir kaip jis ten nušovė milžinišką antilopę.

Jis neužtikrintai skinasi kelią tarp keistų baldų, bet tamsių akinių nenusiima. Pasišalina anksti. Jis apsistojo čia, smuklėje, nes nieko geresnio mūsų mieste nėra. Aš įtikinai personalą, kad jis labai įtakingas svečias.

– Pulkininkas Džolas – iš Trečiojo skyriaus, – pasakiau jiems. – O Trečiasis skyrius dabar – svarbiausias Civilinės saugos tarnybos padalinys. – Bent taip mes girdime iš paskalų, kurios pasiekia mus iš sostinės gerokai pavėlavusios. Smuklės savininkas pritaria, kambarinės mandagiai linksi galvas. – Privalome padaryti jam gerą įspūdį.

Išsinešu savo čiužinį ant tvirtovės pylimo, kur naktinis vėjelis leidžia bent kiek atsipūsti nuo karščio. Mėnesienoje ant plokščių miesto stogų išskiriu kitų miegančiųjų siluetus. Iš po riešutmedžių aikštėje atsklinda prislopinti balsai. Patamsy lyg jonvabalis žėri kažkieno pypkė: prigęsta ir vėl sušvinta. Vasara pamažėle ritasi į pabaigą. Sodai dejuoja po savo našta. Sostinėje nesilankiau nuo pat jaunystės.

Nubundu dar prieš aušrą ir nutipenu laiptais žemyn pro miegančius kareivius: jie vartosi ir dūsauja, sapnuodami motinas ir mylimąsias. Iš dangaus į mus žvelgia tūkstančiai žvaigždžių. Mes iš tikrųjų čia esam ant pasaulio stogo. Nubundi naktį po atviru dangum – ir tau užgniauzia kvapą.

Sukryžiavęs kojas sargybinis sėdi prie vartų ir, apglėbęs muškietą, kietai miega. Durininko niša uždaryta, jo vežimėlis stovi lauke. Praeinu pro šalį.

* * *

– Sąlygų kaliniams laikyti čia nėra, – paaiškinu. – Nusikaltimais čia – retas daiktas ir sankcijos dažniausiai būna bauda arba priverstinis darbas. Šita pašiūrė, kaip matote, – paprasčiausias prie svirno pristatytas sandėlis.

Jos viduje ankšta ir dvokia. Langų nėra. Du kaliniai guli surišti ant grindų. Tas dvokas sklinda nuo jų, seno šlapimo dvokas. Pakviečiu sargybinių:

– Atnešk jiems kuo apsiplauti ir, būk malonus, paskubėk.

Įvedu svečią į vėsią svirno prieblandą.

– Šiomet tikimės surinkti iš bendruomenės žemės tris tūkstančius bušelių. Sėjame tik kartą per metus. Oras buvo mums labai palankus.

Kalbame apie žiurkes ir kaip kontroliuoti jų skaičių. Kai grįžtame į pašiūrę, ji tvoskia drėgnais pelenais, o kaliniai jau klūpo kampe pasiruošę. Vienas jų – senis, kitas – dar tik berniukas.

– Jie buvo pagauti vos prieš kelias dienas, – sakau. – Mažiau kaip už dvidešimties mylių nuo čia buvo surengtas užpuolimas. Tai neįprastas dalykas. Šiaip jau jie laikosi atokiai nuo forto. Šituos du pačiuopo vėliau. Jie sakosi neturį nieko bendro su užpuolimu. Aš nežinau. Gal jie ir sako tiesą. Jei norite juos pašnekinti, aš, žinoma, padėsiu susikalbėti.

Berniuko veidas ištinęs ir sudaužytas, viena akis išburkusi nuo sumušimo, neatsimerkia. Atsiklaupiu priešais jį, patapšnoju per skruostą.

– Klausyk, berniuk, – prabylyu pasienio dialektu, – mes norim su tavim pasikalbėti.

Berniukas neatsiliepia.

– Jis apsimeta, – sako sargybinis. – Juk jis supranta.

– Kas jį sumušė? – klausiu.

– Ne aš, – atsako sargybinis. – Jį tokį atvedė.

– Kas tave sumušė? – klausiu berniuko.

Bet jis manęs nesiklauso. Žiūri per mano petį, ne į sargybinį, o į šalia jo stovintį pulkininką Džolą.

Pasisuku į Džolą.

– Ko gero, jis nieko panašaus nematė. – Mosteliu ranka. – Turiu galvoje akinius. Tikriausiai mano, kad jūs aklas.

Bet Džolas nenusišypso atsakydamas. Kalinių akivaizdoje reikia išsaugoti tam tikrą oficialumą, topteli man.

Pritupiu priešais senį.

– Paklausk, tėve. Mes atvedėme tave čionai, nes pagavome po to, kai buvo nuvaryti tie gyvuliai. Tu supranti, kad tai ne juokas. Žinai, kad gali būti už tai nubaustas.

Senis apsilaižo lūpas. Jo veidas pilkas ir išsekęs.

– Tėve, ar matai šitą poną? Jis atvažiavo pas mus iš sostinės. Jis lanko visas pasienio tvirtoves. Jo darbas – sužinoti tiesą. Kito darbo jis neturi. Jis tik aiškinasi tiesą. Jei nenori kalbėti su manim, turėsi kalbėti su juo. Ar supratai?

– Jūsų kilnybe, – prabyla senis. Jo balsas gargždžia, ir jis atsi-krenkščia. – Jūsų kilnybe, mes nieko nežinome apie tą vagystę. Kareiviai mus sustabdė ir surišo. Nei iš šio, nei iš to. Mes ėjome pas gydytoją. Jis mano sesers vaikas. Jis turi žaizdą, kuri negyja. Mes ne vagys. Parodyk savo žaizdą jų kilnybėms.

Berniukas ranka ir dantimis mitriai atriša skarmalą, kuriuo apmuturiuotas jo žastas. Paskutiniai to tvarsčio sluoksniai, prisisunkę sukepusio kraujo ir pūlių, prilipę prie kūno, bet jis nuplėšia skarmalo kraštą ir parodo man skaisčiai raudoną žaizdos kraštą.

– Matote, – sako senis, – niekaip neužgyja, ko tik nebandėme. Aš vedžiau jį pas gydytoją, kai kareiviai mus sustabdė. Štai ir viskas.

Einu atgal su svečiu per aikštę. Mus aplenkia trys moterys, grįžtančios nuo drėkinimo užtvankos, ant galvų nešasi krepšius su skalbiniais. Smalsiai nužiūri mus, nors įtempti jų kaklai nekrusteli. Saulė pliekste plieskia.

– Šitie du – vieninteliai kaliniai, kuriuos mes sulaikėme per daugelį metų, – sakau. – Tiesiog atsitiktinumas: jeigu ne jie, išvis neturėtume jokio barbaro jums parodyti. Vadinamasis banditizmas mus ne itin vargina. Būna, kas pavagia kelias avis ar nuvilioja kokį mulą nuo karavano. Kartais mes už tai surengiame jiems gaudynes. Juk jie daugiausia – skurstantys gentainiai, turi vos vieną kitą gyvulį ir gyvena palei upę. Tad plėšikavimas tampa jiems gyvenimo būdu. Senis sako, kad jiedu ėjo pas gydytoją. Galimas daiktas, tai teisybė. Juk niekas neims senio ir ligoto vaiko į žygį.

Staiga aš supratau, kad užstoju juos.

– Žinoma, negali būti tikras. Bet netgi jei jie meluoja, kokia jums nauda iš jų, iš tokių paprastų žmogelių?

Stengiuosi užgniaužti susierzinimą, kuri man kelia mįslingas jo tylėjimas ir apgailėtinais teatrališkas tamsių jo skydų, dengiančių sveikas akis, paslaptį. Jis vaikšto sudėjęs rankas priešais save, kaip moteris.

– Ir vis dėlto, – sako jis, – aš privalau juos apklausti. Šįvakar, jeigu jūs nieko prieš. Pasiimsiu savo padėjėją. Ir dar reikės žmogaus, kuris galėtų padėti man susikalbėti. Gal tas sargybinis. Ar jis kalba tuo dialektu?

– Mes čia visi susikalbame. Pageidautumėt, kad manęs ten nebūtų?

– Jums tai pasirodys nuobodu. Mes dirbame nustatytais metodais.